

Landsfundur Javnaðarflokksins 1997

Framtíðar heilsupolitikkur

Tað hevur verið eitt grunsjónarmið í teimum skandinavisku londunum, har sosialdemokratarnar hava havt altavgerandi ávirkan á samfelagið í hesari öldini, at heilsutænasta, viðgerð og røkt av landsins borgarum er líka fyri øll, og øll hava somu rættindi til hesar tænastur, óansæð hvør tú ert, ella hvar tú byr ella hvørja fíggjarliga orku tú hevur

ANDREAS PETERSEN, fyrrv. landsstýrismaður í heilsu- og almannamálum

Tann skandinaviska sosial- og heilsuskipanin er fyrimynd fyri nógv lond í heiminum. Lyklaorðið í hesari skipan er solidaritetur. Tí hevur tað almenna tikið sær av hesum uppgávum og eru hetta skipanir, har markaðarkreftir og keypiorka ikki skulu ráða.

Sjúkrahúsverkið

Við nýggju sjúkhuslógini, sum var viðtikið av einum samdum lögtingi í mai

1996, varð staðfest, at tað eru trí sjúkrahús í Føroyum og soleiðis skuldi orðaskiftið um niðurleggjan av teimum smáu sjúkrahúsum verið endað. Samstundis vóru sjúkrahústýrni avtikið og ábyrgdin av sjúkrahúsvirkinum lögð beinleiðis til landsstýrismannin í heilsumálum og í síðsta enda til Føroya Løgting.

Sostatt ber til nú at samskipa sjúkrahúsverkið og stinga út í kortið framtíðarætlanir fyri hesum týðningarmikla verkið.

Støðan í dag er tann, at vit í Føroyum hava eitt væl-útbyggt sjúkrahúsværk. Vit hava fylgt við innan tøkni, tað hevur eydnast okkum í stóran mun at fáa væl-útbyggt starvsfólk innan allar yrkisbólkar og samstundis er talið á seingjarplássum stórt, tá vit samanbera við londini rúndan um okkum og sum tað mest týðningar-

mikla, er biðitiðin til viðgerð á flest øllum økjum stutt. (Vit høvdu eina alt ov langa biðitið til eygnaleknina, men hesin trupulleikin bleiv loystur í 1995).

Framburðurin innan sjúkrahúsviðgerð gongur ómetaliga skjótt, og broytingarnar eru stórar og seta stór krøv til føroyska sjúkrahúsvirkið, um vit skulu fylgja við.

Higartil hevur stóð av sjúkrahúsvirki verði metti í seingjarplássum, men hetta ber ikki til longur, av tí at ambulanta viðgerðirnar verða fleiri og fleiri, og skal ein gera sær vón um at fylgja við og harvið geva landsins borgarum nútímans viðgerð, verður neyðugt at fara meira og meira til ambulanta viðgerð.

Landsjúkrahúsið, sum er okkara høvuðssjúkrahús, er 30 ára gamalt og tí ikki bygt til nútíðar krøv. Har er stór-

ur tørvur á plássi til ambulanta viðgerð og viðtalu, og tað er neyðugt at fara undir hesa útygging heilt skjótt, soleiðis at arbeidsmegi við serligum førleika kann støðast, og tað í framtíðini er møgulegt at fáa slíka arbeidsmegi til landið.

Hini bæði sjúkrahúsin eru nútímansgjørð og nøkta eftir minari metan allan vanligan tørv eina tíð fram- yvir.

Primera heilsutænastan

Primera heilsutænastan umfatir kommunuleknaskip- anina, heimarøktina (incl. heilsusystirnar), tannleknaskipanina, praktiserandi fysioterapeutar og kirorpraktik.

Henda skipan er eftir minari metan ógvuliga fløkt og ótíðarhóskandi. Nógvar ymiskar lógir eru galdandi,

fleiri ymiskir myndugleikar hava ábyrgdina. Summar skipanir eru privatar, meðan aðrar eru hálvprivatar, onkrar skipanir eru undir landinum, aðrar undir kommunum og landið saman.

Ein týðandi fíggjarligur partur í øllum hesum skipanum er sjúkrakassarnir, sum er ein felagsskapur, sum, tá teir vóru stovnaðir fyri 100 árum síðani, høvdu ein týðandi leiklut í samfelagnum, men sum tíðin nú er farin heilt frá.

Skulu vit gera okkum vón um at reka ein miðvísan heilsupolitikk á primera økinum er neyðugt at stovnsa eina landsjúkratrygging, fíggjað yvir skattin, soleiðis at landsins myndugleikar kenna sær ábyrgd av hesum øki og kunnu samskipa primeru og sekunderu heilsutænastuna.

Samstundis eigur fyrirbyrgjandi heilsutænastan at útyggjast, og eigur naturligt at liggja hjá primeru heilsutænastuni. Fyrirbyrgjandi heilsutænasta er eitt øki í stórum vøkstri alla staðni í framkomna heiminum. Hetta er tað sum loysir seg best í longdin og samstundis ódyrasta loysnin. Sjúkrakassaskipanin er eftir minum tykki als ikki før fyri at taka hetta á seg, tí er sum sagt neyðugt við eini nútímans landssjúkratrygging. Samanbordið omanfyri um

sjúkrahúsvirkið, er tað neyðugt, samstundis sum sjúkrahúsvirkið fer yvir til meira ambulanta viðgerð, at primera heilsutænastan er før fyri at taka sær av tí øktu arbeidsbyrðu, sum hetta viðførur.

Ellis- og røktarheim

Føroyska samfelagi er so ómetaliga nógv broytt tey seinastu 30 árin. Bústaðarviðurskiftini eru broytt, tað er farin ein fólkaflýting fram innanlands og til útlendið, sum vit ikki hava sæð áður, familjurnar eru broytt. Tí er eftir minum tykki størsta avbjóðingin til framtíðar heilsu- og sosialpolitikk at fáa nógstandi umstøður til tað skjótt vaksandi eldra ættarliðið.

Tað er bráneyðugt at fáa fleiri røktar- og ansingarpláss til eldri, sum eru óhjálpin og ongan góðan hava í nærumhvørvinum. Hetta kann gerast biligari og tó líka væl, sum tær loysnir, vit valdu í 70'um og 80'um við at byggja smærri og ikki so glestrikend heim.

Samstundis má íbúðarpolitikkurin broytast, soleiðis at tað verða fleiri valmøguleikar fyri bústað, um fólk, tá tey gerast eldri, vilja búgva í egnu stóru húsum, ella flyta í smærri íbúðir, har móguleiki er fyri hjálpi. (Service-hús). Húsálansgrunnurin eigur sjálvandi aktivt at fara inn í sovordnar loysnir í framtíðini.

Tað, sum fyrst eigur at verða tikið politisk stig til at fremja, er:

- ◆ nýggja sjúkratryggingarlóggávu, fíggjað yvir skattin
- ◆ útygging av landssjúkrahúsinum til at nøkta ótta ambulanta virksemd
- ◆ nóg fleiri røktar- og bústaðarpláss til eldri

Fiskivinna og stýring

Stóra arbeidsløysi í Føroyum skyldast bara politiskum klandursskapi og ongum øðrum. Politikarar læra ikki at stýra, har teir veruliga skulu. Arbeidsfólkið suttar tummil, meðan fiskurin verður seldur sum bilig rávøra í útlanddum, skrivar Dan Petersen í Fuglafirði m

DAN PETERSEN Í FUGLAFIRDI SKRIVAR:

Sum eygleiðari til dagsins politikk má mann bara undrast, og undrast stórliga. Edmund Joensen segði í nýggjárshóvuð síni, at her gongur tað væl, og at tað

hevdí eydnast honum at venda gongdina. Og hetta sigur hann hóast arbeidsløysið er 13%. Tóku vit tey, ið noyðdust av landinum við, so lá arbeidsløysið um 24%. 4. hvør føroyingur arbeidsløysur. Og Edmund sigur, at tað gongur væl.

Óli og Ingeborg slitu við javnaðarflokkin, tí nú skuldu tey eginhendugt skapa arbeidsplass, tí at teirra gamli flokkur dugdi ikki. Óli gekk sjálvur við øllum loysnum í reyvalummanum, hann skuldi bara veljast á ting. Vit

skuldu royna eftir eksotiskum skapningum sum krabba og igulkeri. Vit minnst til tann stóra igulkerfundin í Norðurlandahúsinum, har hann greiddi frá hesi veldigu framtíðarvinnu. Nú skuldu vit bota um gessin hjá japanarum og bliva rikir.

Fáum politikarum hevur eydnast at reyvrenna so nógv menn samstundis. Eitt stórt flopp. Men tað var ikki bara krabbi og igulker, sum skuldi bjarga okkum, Óli skuldi eisini turka toskarhóvd til eksport. Enn hevur hann ikki turkað eitt ein-

asta hóvd. Nú trý ár eftir, at Óli og Ingeborg vóru vald, kunnu vit konstatara, at ikki eitt einasta arbeidsplass stavar frá teirra politiska arbeidi.

Men lívið skal halda fram við ella uttan hjálpi frá Óla og Ingeborg. Í hesum døgum uppliva vit eitt so gott fiskarí sum ongantíð áður. At vit samstundis hava stórt arbeidsløysi skyldast bara politiskum klandursskapi og ongum øðrum. Politikarar læra ikki at stýra, har teir veruliga skulu. Arbeidsfólk- ið suttar tummil, meðan

fiskurin verður seldur sum bilig rávøra í útlandum, og hiðani og bara hiðani stavar arbeidsløysið. Tað er nonsens og vrøvl at tosa um Føroyar sum idnaðarsamfelag, tá politikarar ikki hava rygg til at stýra fiskinum upp á land.

Tað ljóðar væl, at sjómáðurin má hava rætt til at selja, har hann fær tann besta prisin. Men tí ið hesi rættindin kosta so nógv í mistari inn- tøku hjá heimafólkinum, so má og skal politisk stýring til. Og tað er lætt at stýra, men dirvi skal til, tá kann

stýrast við inntøkurtygðini, effektivt, men negativt. Hin mátin er positivari.

Tað ber til at lona teim, ið landa til virkingar her heima við onkrum samsýningum antin við peningaveitingum ella frádráttum. Eisini ber til, tá ið talan er um kvotur, at geva eyka tons, og er talan um fiskidagar, so at geva teim, ið landa til virkir her heima, eyka dagar. At tosa um Føroyar sum rávørumiðdepl og ikki tosa um at stýra er tómt snakk.

At enda fari eg at minna á, at Jørgen Thomsen, sáli, atlið segði, at Fiskivinnan á sjógv og landi ongantíð fór at bera seg uttan stuðul av einum ella øðrum slag. Henda seinasta tíðin hevur prógvað, at hann hevði rætt. Og tað eiga í minsta lagi hansara partamenn at taka til eftirtektar.